CONSTRÂNGEREA FIZICĂ ȘI PSIHICĂ PRIN PRISMA ATENTĂRII LA DREPTURILE OMULUI

PHYSICAL AND PSYCHOLOGICAL CONSTRAINT THROUGH THE PRISM OF ATTEMPT TO HUMAN RIGHTS

ARMANU Sabina,
Studentă, USM

Consultant științific:
PANTEA Oleg,
dr., conf. univ.

Summary

The published material reveals information about the correlation between physical and / or mental constraint and the right to physical and mental integrity. Approach through the prism of the Constitution of the Republic of Moldova, the Contravention Code of the Republic of Moldova and the Criminal Code. At the same time, the proposed study analyzes the physical and mental constraint and the right to integrity separately, not only together.

Keywords: *integrity, physical and mental constraint, contravention, volition*

Dreptul la viață este primul dintre drepturile garantate prin Constituție, oricărei persoane. Fără exercitarea acestui drept toate celelalte drepturi ar rămîne iluzorii. Protecția dreptului la viață este instituită prin articolul 24 din Constituție:

Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică:

(1) Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

(2) Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

(3) Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat.

Caracterul absolut al garanției se referă și la integritatea fizică și psihică a persoanei asigurată prin prohibiția torturii, a pedepselor sau a tratamentelor inumane ori degradante.

Dreptul la integritatea fizică este clar definită prin formularea constituțională. Strânsa sa legatură cu dreptul la viață a determinat reglementarea în același articol. Respectul integrității fizice fiind garantat de către Constituție, rezultă astfel obligația autorităților publice de a o asigura. Orice atingere adusă integrității fizice a persoanei va trebui sancționată de către lege.

Dreptul la integritatea psihică este ocrotit și considerat de valoare constituțională, omul fiind conceput sub aspect juridic ca un complex de elemente în care fizicul și psihicul nu pot fi despărțite. Constrângerea uneia sau alteia dintre integrități este contrarea drepturilor umane.

Dar ce este constrângerea fizică și constrângerea psihică?

Confom art.23 alin.(1) din Codul Contravențional, *nu constituie contravenție fapta prevăzută de prezentul cod săvârșită din cauza unei constrângeri fizice căreia persoana nu i-a putut rezista și care nu poate fi înlăturată în alt mod*. Sub această influență, făptuitorul este conștient de acțiunile sale pe care le săvârșește contra propriei voințe, fară posibilitatea de abatere.

A constrânge o persoană este forțarea, obligarea să îndeplinească un lucru pe care el nu dorește să-l facă. Spre exemplu șoferul a parcurs pe contrasens din cauza că a fost amenințat cu pistolul de către un pasager.

Constrângerea fizică întrunește câteva condiții, care sunt:

1) Să existe o constrângere fizică asupra persoanei, care comite fapta prevăzută de legea contravențională:

O primă condiție impune intervenția unei energii străine care acționează direct asupra celui constrâns, și anume asupra fizicului persoanei și nu a voinței acesteia. Energia trebuie să acționeze în momentul săvârșirii faptei. Sub puterea energiei de care este stăpânit trebuie să înfăptuiască o acțiune, deși legea o interzice, sau să nu îndeplinească un act, la efectuarea căruia era obligat prin lege. Acțiunea de constrângere asupra fizicului unei persoane poate proveni din partea altei persoane (imobilizare, sechestrare); constrângerea poate fi și din partea unui animal (un câine dresat care imobilizează făptuitorul); ori din partea unui eveniment (inundație, viscol, cutremur etc.) care răpește libertatea de mișcare a făptuitorului în sensul că îl oprește de la o acțiune, ori îl împinge la o activitate ca pe un simplu instrument, în toate cazurile, forța prin care se realizează constrângerea se poate manifesta în mod dinamic, prin dezlănțuire de energie, sau, în mod static, prin opunere de rezistență la acțiunea persoanei constrânse;

2) Persoana constrânsă să nu fi avut posibilitatea de a rezista faptei de constrângere:

Să fie săvârşită din cauza constrângerii, ci mai este necesar ca făptuitorul să nu fi putut rezista acesteia, să nu fi putut opune rezistenţă fără vre-un pericol pentru ea. Făptuitorul nu se poate opune forţei străine care acţionează asupra sa cînd aceasta este evident superioară forţei proprii și posibilităţilor pe care le are la îndemână pentru a o contracara, astfel i se anulează total posibilitatea de a acţiona. Dacă persoana supusă constrângerii, a avut posibilitatea să reziste forţei de constrângere cu acele mijloace pe care le putea folosi fără pericol pentru ea, constrângerea nu este de natură să excludă vinovăţia persoanei care săvârşeşte, sub influenţa ei, o faptă prevăzută de legea contravenţională și deci nu înlătură caracterul contravenţional al acesteia.

Pentru existenţa constrângerii fizice nu este suficient să se execute o acţiune de constrângere asupra fizicului unei persoanei, dar și ca aceasta să fi fost în situaţia de a nu fi putut rezista energiei străine exercitate asupra sa. În stabilirea imposibilităţii de a se opune forţei exterioare care exercită constrângerea, trebuie să se ţină seama atât de intensitatea energiei străine, cât și de persoana făptuitorului, de mijloacele de care dispune ultimul pentru a se opune forţei exterioare, de circumstanţele cauzei etc. Făptuitorul devine un instrument care este pus în mișcare sau oprit să acţioneze de un factor din afara căruia el nu-i poate rezista în nici un fel.

Dacă se stabilește că persoana faţă de care s-a exercitat constrângerea avea posibilitatea să opună rezistenţă, nu va exista constrângerea fizică, deoarece persoanei nu i s-a răpit posibilitatea de a-și determina și dirija în mod liber voinţa.

3) Să se săvârșească o faptă prevăzută de legea contravenţională

Este necesar ca fapta săvârșită din cauza ei să fie prevăzută de legea contravenţională, deoarece numai în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea contravenţională se pune problema înlăturării caracterului contravenţional al acesteia.

În alin.(2) se face referinţă la constrângerea psihică, *nu constituie contravenţie fapta prevăzută de prezentul cod, săvârșită din cauza unei constângeri psihice exercitată prin ameninţarea cu un pericol iminent, pentru sine ori pentru o altă persoană, care nu poate fi înlăturată în alt mod.* Cu alte cuvinte, constrângerea psihică este presiunea realizată prin orice mijloace asupra psihicului altei persoane, din cauza căreia persoana nu-și mai poate dirija în mod liber voinţa și săvârșește o faptă prevăzută de lege.

Totodată constrângerea psihică poate fi exprimată nu doar prin amenințări verbale, ci și prin înșelăciune, folosire a mecanismelor tehnice etc. În literatura juridică se dă un exemplu, cînd un medic-psihiatru care cunoștea diferite metode a psihiatriei, influența asupra pacienților săi (în majoritatea cazurilor oameni tineri) care în urma acțiunilor medicului săvârșeau diferite fapte ilegale, în cazul dat, medicul nu comitea nici o crimă, dar el se considera autorul material al infracțiunii, deoarece persoanele săvârșeau acțiuni ilegale pentru că se aflau în dependența psihică de medicul-psihiatru.

Condițiile necestare pentru stabilirea constrângerii psihice:

1) Să existe o acțiune de constrângere asupra psihicului unei persoane prin amenințare:

Ca și starea de extremă necesitate constrângerea psihică este provocată de existența unui pericol, care de data aceasta este generat numai de fapta persoanei, mai precis de o amenințare asociată unei cereri adresate persoanei de a comite o anumită faptă prevăzută de legea contravențională. Amenințarea care este cauza psihică și morală a săvârșirii faptei trebuie să provină de la persoana care urmărește realizarea faptei, prevăzute de legea contravențională prin intermediul celui amenințat. Acesta are de ales între săvârșirea faptei și producerea răului cu care este amenințat el sau altă persoană.

Amenințarea poate fi verbală sau scrisă; uneori unei amenințări verbale i se poate asocia o amenințare materială (de exemplu, descărcarea unui foc de armă în aer). Amenințarea, indiferent dacă este directă sau indirectă, verbală sau scrisă, trebuie să îndeplinească condiția de a fi serioasă;

2) Persoana amenințată sau altă persoană trebuie să fie expusă unui pericol grav:

Așadar, este necesar ca persoanei amenințate să i se fi provocat prin amenințarea exercitată față de ea sentimentul că este expusă unui pericol grav. Pericolul poate să privească oricare dintre valorile legate de persoana fizică: viața, integritatea corporală, sănătatea, libertatea, demnitatea etc.; fie că este vorba de persoana celui amenințat, fie de orice altă persoană, independent de existența vreunei legături între aceasta și acel amenințat. Viața demonstrează că cel ce exercită constrângerea amenință direct pe făptuitor sau o rudă a acestuia - copil, părinte etc. Întrucât în asemenea condiții tulburarea creată este deosebit de intensă, ceea ce dă certitudinea că cel amenințat va săvârși fapta prevăzută de legea contravențională.

Pericolul trebuie să fie actual sau iminent, pe cale de a se înfăptui, existând

certitudinea producerii sale. În cazul în care se amenință cu un pericol posibil a se produce în viitor, iar persoana avea și alte posibilități de a-l înlătura nu va putea invoca constrângerea psihică pentru a se înlătura caracterul contravențional al faptei săvârșite;

3) Pericolul vizat prin amenințare trebuie să fie de așa natură, încât să nu poată fi înlăturat în alt mod, decât prin săvârșirea faptei prevăzută de legea contravențională:

Pentru înlăturarea caracterului contravențional al faptei, în cazul constrângerii psihice este necesar ca cel constrâns să săvârșească fapta prevăzută de legea contravențională ca fiind singura modalitate de înlăturare a pericolului. Dacă pericolul putea fi înlăturat și în alt mod (de exemplu, chemarea în ajutor), înseamnă că făptuitorul avea posibilitatea de a se sustrage presiunii la care era supus, folosind această altă cale și evitând astfel încălcarea legii contravenționale. Prin urmare, atât constrângerea fizică, cât și cea psihică sunt cauzele care răpesc persoanei constrânse posibilitatea de a-și determina și dirija liber voința și acțiunile (inacțiunile) și ca atare prezența lor exclude existența vinovăției. Argumentul pentru care se înlătură caracterul contravențional al unei fapte săvârșite sub acțiunea unei constrângeri fizice sau psihice este lipsa acestei trăsături esențiale a contravenției: vinovăția corelată cu lipsa libertății de voință și acțiunii făptuitorului, condiție indispensabilă subiectului oricărei contravenții.

În teoria și practica dreptului penal constrîngerea fizică este identificată cu violența fizică,deși aceste doua noțiuni se aseamană foarte mult ele totuși nu coincid pe deplin.Constrîngerea fizică include în sine violența fizică,dar mai include și alte acțiuni care lipsesc sau limitează posibilitatea persoanei de a acționa dupa libera sa voință.

În literatura juridică, de asemenea există diferite modalități de a trata «violența». De exemplu,

Șarapov R. o definește ca anumită acțiune a unei persoane față de altă persoană, împotriva voinței (dorinței) ultimei. Piontcovschi A. scria, că influența violentă asupra persoanei este orice constrângere care o obligă să acționeze împotriva dorințelor sale. Abeliţev S. analizează violența fizică și psihică la nivel individual. După părerea lui această violență se exprimă prin bătăi, lovituri separate (provocarea excoriațiilor, echimozelor, vânătăilor etc.). Violența psihică constă din sperieri, amenințări cu aplicarea violenței fizice sau diferitor arme. Însuși aplicarea forței nu poate fi considerată ca un act de violență. Despre violență se poate de vorbit numai în cazurile cînd există încălcarea legii. În baza celor expuse,

putem defini violența (constrângerea) ca influență ilegală asupra inviolabilității fizice sau psihice a persoanei.

Constrângerea în raport cu dreptul la integritate fizică și psihică

Integritatea fizică și psihică fiind garantată de către constituție, presupune pedepsirea prin lege persoanele care comit constrângerea contra acestei integrități. Constrângerea fizică și psihică fiind infracțiunea pedepsită de lege pentru atingerea integrității unei persoane. Ea înlătură caracterul contravențional al faptei. Făptuitorul să fi recurs la săvârșirea faptei numai dacă nu avea altă posibilitate de a înlătura pericolul provenit din amenințare. Prin aceasta făptuitorul care a fost supus constrângeri așa fiindu-i atinsă integritatea fizică și psihică este apărat de lege, fiind aplicată garanția constituției,,Orice atingere adusă integrității fizice și/sau psihice a persoanei va trebui sancționată de către lege".

Lucrarea dată a avut ca scop caracterizarea detaliată a constrîngerii fizice și psihice ca cauză nouă de înlăturare a caracterului contravențional al faptei și demonstratea raportului dintre drepturile omului și apărarea acestora.

Referințe bibliografice:

1. Codul contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial Nr. 3-6 din 16.01.2009, republicat în Monitorul Oficial Nr. 78-84 din 17.03.2017.

2. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În vigoare de la 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.

3. Codul Penal al Republicii Moldova adoptat la 18 aprilie 2002, în vigoare la 12 iunie 2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002. - nr. 128-129.

4. Manualul Funcționarului Public în Domeniul Drepturilor Omului. Ediția a II-a revăzută și adaugită.Anatolie MUNTEANU, avocat parlamentar (2008-2015) Svetlana RUSU, Oficiul Avocatului Poporului Olga VACARCIUC, Oficiul Avocatului Poporului. str. G. Meniuc nr. 3, Chișinău, MD 2009;